

Demokratik Psikiyatri

Alm. Demokratische Psychiatrie. – Ar. Tıb nafsānī dīmūqrāṭī. – Fr. Psychiatrie démocratique. – İng. Democratic psychiatry. – İsp. Psiquiatría democrática. – Rus. demokratičeskaja psichiatrija. – Çince minzhu jingshen bing xue 民主精神病口

İtalya'da ortaya çıkarak yayılan radikal psikiyatrik reform hareketi. Bu hareket, psikolojik rahatsızlıkları olanların ve diğer dışlanmış kesimlerin topluma tekrar ve tamamen kazandırılmasını talep eder ve toplumun kendisinin de demokrasi ve sosyal adalet doğrultusunda gelişmesi gerektiğini vurgular. Demokratik Psikiyatri (DP) dışlanmışların topluma yeniden katılımlarını aynı zamanda bu tarz toplumsal dönüşüm süreçlerinin başlaması için bir şans olarak görür. Çeşitli akıl hastanelerinden “alana” geri getirilen “deliler” –sermayenin değerini artırması için olmazsa olmaz olan– toplumsal tektipleştirme beklentilerinin “çarka takılan çakıl taşı” olarak işlev görmelidirler ve bu sayede sistemin yapısal şiddeti üzerine düşünüm sürecini başlatmalıdırlar. Eski “tumarhane hastalarının” dış dünyaya geri dönmeleri sistem tarafından istenen tek boyutluluğu açıkça olumsuzlama konusunda tabii ki katkı sunabilir. O zaman onun sadece var olması/görünürlüğü sistemin sorgulanmasına katkı sağlar (Basaglia 1968/1971, 367).

DP'nin düşünce yapısının kökenleri Gramsci'nin sivil toplum düşüncelerinden, Marcuse'nin dışlanmış gruplara odaklanan devrim teorilerin-

den, Goffman'ın kurum eleştirisinden, Foucault'nun deliliğin “akıl dışılık” olarak dışlanması analizinden ve son olarak Britanya anti-psikiyatrisinden de (Laing ve Cooper) gelmektedir. Basaglia burada egemen sistem içinde kendi psikiyatrik çalışmasının kaçınılmaz çelişkiselliğini vurgular: “Kurum bizim tarafımızdan hem olumsuzlanmakta hem de yürütülmektedir; hastalık bizim tarafımızdan hem parantez içine alınmakta hem de tedavi edilmektedir; terapi edimi bizim tarafımızdan hem reddedilmekte hem de yapılmaktadır.” Bu çelişki ancak “egemen sınıfın değerlerini garanti altına almayı üstlenmeyen –kendi öz kurumunu olumsuzlayıp aşan– yeni bir bilimin ortaya konulmasıyla çözüme kavuşturulabilir (Basaglia 1968/1971, 364).

DP örgütlü birliktelik olarak 8.10.1973 tarihinde Franco Basaglia ve çoğu eskiden onunla birlikte çalışan onbir İtalyan psikiyatrist ve psikolog tarafından kuruldu. Bu oluşumdan önce aynı grup örnek olarak bir akıl hastanesini –Gorizia– dışa açmayı, orada hüküm süren yersiz şiddeti (»violenza gratuita« – Franca Ongaro-Basaglia 1987) ortadan kaldırmayı, hastaları doktorların kararlarına katmaya (tedavi edici topluluk prensibi, M. Jones 1953), ve doktorların yönetici hiyerarşisini küçük ve belirgin gruplar lehine desantralize etmeyi denemişlerdi. Tüm bu değişiklikler susturulan delilere kendi isteklerini, ihtiyaçlarını dile getirme ve eleştiri yapma olanağı tanıma ve onları böylece ilk defa kendi kaderleri üzerine kararlara ortak olabilen özneler olarak ciddiye alma amacını taşıyordu. Ancak akıl hastanelerinin dışa açılması bir çıkmazla sonuçlandı, çünkü yasalara göre kurum-

lardaki hastaların dışarıya çıkarılması çok zor hatta çoğu zaman olanaksızdı ve buna ek olarak kurum dışındaki alanda bakım ve tedavi olanakları yoktu. Bu nedenle DP'nin örgütlü birliktelik olarak kendisine biçtiği misyon, yasal ve idari değişikliklerin gerçekleştirilmesi için ruhsal hastalıkları olanlar adına politik lobi faaliyetleri yürütmek oldu.

DP öncelikle model olacak şekilde çoğunlukla komünistlerin-sosyalistlerin yönetimindeki bazı yerel idareleri ve parlamentoları, özellikle Arezzo, Perugia ve Trieste gibi bazı kentlerde, alternatif bakım modelleri, özellikle de iş ve ev verme konusunda ve ayrıca ayakta tedavi veren kriz önleme merkezleri kurulması yönünde harekete geçirmeyi başardı. Bu kentlerdeki akıl hastaneleri böylece hastalarının sayısını kısa zamanda büyük oranda azaltabildiler. DP yoğun kamuoyu çalışması ve hemen hemen tüm politik partiler üzerindeki -DC'nin [Democrazia Cristiana / Hıristiyan Demokrasi'nin] sol kanadından komünist ve sosyalistlere oradan da aşırı sol gruplara kadar- etkisi sayesinde 1978 yılında 180 sayılı yasayla psikiyatrik kurumlara yeni hasta alınmasının yasaklanmasını sağlayabildi. Bunların yerini yerel ve mümkün olduğunca küçük yatak birimleri (15'ten fazla olmamak üzere), ayakta tedavi veren kriz önleme merkezleri, yurtlar, ama aynı zamanda da firmalarda iş olanakları almalıydı. Desantralizasyon 1978 Sağlık Reformu (833 Numaralı yasa) ile geliştirildi ve 50.000 ila 200.000 nüfuslu bölgelerden sorumlu yerel sıhhi birimler kuruldu. Bu yerel sıhhi birimler yerel belediyelerden ve bölgelerden gön-

derilen bir parlamentoya sahipti ve kendileri için dağılımına görece özgür karar verebildikleri yatılı ve ayakta tedavi veren psikiyatrik bakım için standart bir bütçe tahsis edilmişti.

Yasal teşvikler Kuzey ve Orta İtalya'da çok sayıda alternatif psikiyatrik danışma, bakım ve tedavi olanakları yaratırken, özellikle Güney İtalya'da hastalar bakımlarının devamı garanti altına alınmadan kitlesel olarak salıverildiler. Ayrıca Kuzey ve Orta İtalya'daki aceleyle getirilen uygulamalar, halkı yüzyıllarca tımarhanelerde dışlanmış olan "delilerin" (Foucault 2006) tekrar dışarıya çıkmasına hazırlayacak olan DP'nin kamuoyu çalışmalarının beklentilerin gerisinde kalması gibi bir zorluğu da beraberinde getirdi. Bilançoya bakacak olursak, DP'nin önyak olduğu İtalyan psikiyatri reformunun, Kuzey ve Orta İtalya'nın çoğu bölgesinde idarenin, politikacıların ve kısmen firmaların iyi niyeti ve işbirliği sayesinde başarılı olduğu söylenebilir. Trieste'de olduğu gibi bazı tımarhaneler tamamen kapatılabilmiş ve bu kurumlarda kalanlar yakınlarının yanına, kendi evlerine, küçük otellere ya da pansiyonlara gönderilebilmiştir. Ancak ülkenin diğer bölgelerinde kendini gösteren halkın kitlesel hoşnutsuzlukları, 180 sayılı yasanın değiştirilmesini savunan muhafazakâr politikacılar tarafından fırsat olarak kullanılmıştır.

Ölümünden bir yıl kadar önce Latium bölgesindeki Roma psikiyatrik bakımın organizasyonunu üstlenen Franco **Basaglia**'nın ölümü (1980) DP için ağır bir darbe oldu. Farklı kişiler ve fraksiyonlar arasında, yatılı psikiyatrik kurumların ortadan kaldırılmasındaki

radikallik ve bunun hızı konularında, giderek artan tartışmalar çıktı. Psikiyatri reformunun tüm İtalya çapında gerçekleştirilmesi konusunda başarılı olunamadı. Kendi aralarında kavgalı olan DP taraftarları yine de 180 sayılı yasanın yatılı akıl hastanesine geri dönüşe yol açabilecek olan revizyonunu engellemeyi başardılar.

DP özellikle İsviçre ile Fransa'da ve oralardaki reform hareketleri içinde taraftar (buldu ve onlara belirli oranda ilham kaynağı da oldu. Psikiyatri-Enquête'ini (Alman Parlamentosu 1975) büyük oranda Britanya'nın reform psikiyatrisinden alan Federal Almanya'da DP bilgisizlikten ya da ona karşı daha etkili polemik yapabilmek için çok sayıda muhafazakâr, ama aynı zamanda bazı reform psikiyatristleri tarafından anti-psikiyatri ile eş tutuldu. Buna karşın Alman Sosyal Psikiyatri Topluluğu (DGSP), Pinel-Topluluğu ve "Ruh Sağlığı İçin Alman-İtalyan Topluluğu" içindeki akımlar DP'nin görüşlerini Almanya'da da yaygınlaştırmak için çaba göstermektedirler. Blankenburg-Bremen manastırında ve Gütersloh'da (K. Dörner) kronik hastalar bölümlerinin kapatılması, bu düşüncelerin –şimdiye kadar marjinal kalsa da– Alman bakım pratiğinde de etkili olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA:

Amministrazione provinciale di Arezzo, *Tetti rossi. Dal manicomio alla società*, Mailand 1978; F. **Basaglia** (Yay.), *Die negierte Institution*, Frankfurt/M 1968/1971; F. Basaglia (Yay.), *Befriedungsver-*

brechen. Über die Dienstbarkeit der Intellektuellen, Frankfurt/M 1980; F. Basaglia ve F. **Ongara-Basaglia** (Yay.), *La majorite deviante. L'ideologie du contrôle social total*, Paris 1976; F. Basaglia ve P. **Tranchina**, *Autobiografia di un movimento 1961-1979: Dal manicomio alla Riforma Sanitaria* (Fogli di Informazione. Psichiatria Democratica, Critica delle istituzioni), Floransa 1979; Deutscher Bundestag, *Bericht über die Lage der Psychiatrie in der Bundesrepublik Deutschland. Zur psychiatrischen und psychotherapeutisch-psychosomatischen Versorgung der Bevölkerung*, Bonn 1975; M. **Foucault**, *Deliliğin Tarihi*, İstanbul 2006; E. **Goffman**, *Timarhaneler: Akıl Hastalarının ve Kapatılmış Diğer Kişilerin Toplumsal Durumu Üzerine Denemeler*, Ankara 2015; Istituto Gramsci (Yay.) *Psychologia, psichiatria e rapporti di potere*, Rom 1971; M. **Jones**, *The Therapeutic Community*, New York 1953; R. D. **Laing**, *Yaşantının Politikası*, Ankara 1993; H. **Marcuse**, *Tek Boyutlu İnsan: İleri İşleyim Toplumunun İdeolojisi Üzerine İncelemeler*, İstanbul 1997; H. Marcuse, »Ist die Idee der Revolution eine Mystifikation?«, in: *Kursbuch* 9, 1967, 1-6; F. **Ongaro-Basaglia**, *Manicomio perché?* Milano 1982; F. Ongaro-Basaglia, »Die psychiatrische Vernachlässigung«, in: W. F. Haug ve H. Pfefferer-Wolf (Yay.), *Fremde Nähe. Festschrift für Erich Wulff*, AS 152, Batu Berlin 1987; A. **Papuzzi**, *Jetzt bringt mir den, der singt. Prozeß gegen einen Psychiater*. Mit Beiträgen von A. **Pirella** und E. **Wulff**, Frankfurt/M 1982; **Piro**, »Entwicklung und Bewährung psychiatrischer Versorgungsformen in Italien«, in: A. Thom u. E. Wulff (Hg.), *Psychiatrie im Wandel*.

Erfahrungen und Perspektiven in Ost und West, Bonn 1990; *Psychoanalyse im Rahmen der DP*, Bd. I und II (Veröffentlichungen des Instituts für analytische Psychotherapie), Zürich-Kreuzlingen 1987; H. **Red** (Yay.), *Auf der Suche nach dem gemeinsamen Grund. Psychoanalyse und DP im Austausch*, Bd. I, II-und III, Zürich 1993; P. **Tranchina**, *Norma e antinorma. Esperienza di psicanalisi e di lotte antiistituzionali*, Vorw. v. A. **Pirella**, Milano 1979; E. **Wulff**, »Zum Tode Franco Basaglias«, in: *Argument* 124, 1980, 862-65.

Erich Wulff

Çeviri: Yasemin Ahi

► Anti-psikiyatri, Delilik, Normalleşme, Ruh Hastalığı, Sağlıklı/Hasta

► Antipsikiyatri, Geisteskrankheit, gesund/krank, Normalisierung, Wahnsinn